Akshardhara Research Journal
Single Blind Peer-Reviewed & Refereed International Research Journal
E ISSN -3048-8095 / December 2024 / Special Issue 1 Volume III

09

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाची गरज आणि महत्त्व

प्रा. डॉ. रजनी वामनराव वंजारी
स्व. पार्वताबाई मदनकर कला व वाणिज्य महाविद्यालय, वरठी. जि. भंडारा, महाराष्ट्र

सारांश :

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण भारताच्या शिक्षण प्रणालीमध्ये सुधारणा करण्याचे उद्दिष्ट ठेवते. या धोरणामुळे शिक्षणाचे महत्व आणि गरज समजून घेण्यास मदत होते. NEP ने शिक्षण क्षेत्रातील समस्या आणि आव्हानांचा सामना कारण्यासाठी एक सुसंगत आणि समग्र दृष्टिकोन ठेवला आहे. या धोरणामध्ये मल्टीडिसिप्लिनरी शिक्षण स्थानिक भाषांचे संरक्षण, आणि गुणवत्ता सुधारणा यासारख्या महत्वपूर्ण मुद्यांवर लक्ष केंद्रित केले आहे. NEP अंतर्गत शिक्षण प्रणालीला आणि समावेशक आणि गुणवत्ता – संपन्न बनवणे अपेक्षित आहे, ज्यामुळे विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास साधता येईल.

हे धोरण भारतीय शिक्षण क्षेत्रात एक सकारात्मक परिवर्तन घडवण्यासाठी आवश्यक आहे.

प्रस्तावना :

शिक्षण ही आता प्रत्येकाची मूलभूत गरज आणि हक्क आहे. आपली उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी आणि न्याय समाजाचा विकास करण्यासाठी आपल्याला शिक्षणाची गरज आहे. त्याचप्रमाणे राष्ट्राच्या राष्ट्रीय विकासात शिक्षणाचा मोठा वाटा असतो. आपण जागतिक स्तरावर ज्ञानाच्या बाबतीत मोठ्या बदलाचा सामना करीत असतांना, भारत सरकारने राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 ला मान्यता दिली. नवीन शैक्षणिक धोरण भारत सरकारने सादर करून शिक्षण क्षेत्रातील एक महत्वपूर्ण टप्पा गाठला आहे. या धोरणाद्वारे शिक्षणाच्या प्रत्येक स्तरावर, शिक्षक आणि विद्यार्थ्यांच्या सहभागातून नवे मार्गदर्शन, नविन दृष्टिकोन व तंत्रज्ञानाच्या वापराचा समावेश करण्यात आला आहे. NEP 2020 द्वारे विविध क्षेत्रातील सुधारणांवर जोर दिला गेला आहे. या धोरणात प्राथमिक, माध्यमिक व उच्च शिक्षण तसेच व्यावसायिक व तंत्रज्ञान शिक्षणाच्या पद्धतीमध्ये सुधारणा करण्यात आली आहे. यामुळे सर्व स्तरांवरील विद्यार्थ्यांना गुणवत्तापूर्ण शिक्षण मिळवता येईल. आणि त्यांना व्यावसायिक क्षमतांचा विकास करता येईल.

Keyword : - NEP ची गरज, महत्व आणि विद्यार्थी विकास :

उद्देश - सर्व स्तरावरील विद्यार्थ्यांना गुणवत्तापूर्ण शिक्षण मिळविण्यासाठी NEP ची आवश्यकता व त्याचे महत्व स्पष्ट करणे.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाची गरज :

NEP हे भारत सरकारद्वारे शिक्षण क्षेत्रातील सुधारणा साधण्यासाठी आखलेले एक धोरण आहे. या धोरणाचा उद्देश शिक्षणाच्या गुणवत्तेत सुधारणा करणे आणि शिक्षण प्रणालीला अधिक प्रभावी बनवणे आहे.

1) शिक्षणातील असमानता दूर करणे :

भारतात विविध सामाजिक आणि आर्थिक पृष्ठभूमीच्या मुलांसाठी शिक्षणाची गुणवत्ता समान नसते. NEP च्या माध्यमातून शिक्षणाच्या क्षेत्रातील असमानता दूर करणे आणि सर्व विद्यार्थ्यांना समान संधी उपलब्ध करणे हे महत्वाचे आहे.

2) प्रवृत्त शिक्षण प्रणालीला प्रोत्साहन :

पारंपारिक शिक्षण पद्धतीपासून वेगळे विचार करून विद्यार्थी – केंद्रित शिक्षण पद्धतीला प्रोत्साहन देण व यामुळे विद्यार्थ्यांची कौशलै आणि क्षमता अधिक चांगल्या प्रकारे विकासीत होऊ शकतात.

3) उच्च्व गुणवत्तेचा शिक्षण अनुभव :

शिक्षकांचे प्रशिक्षण, पाठ्यक्रमाची सुधारणा आणि संसाधनांची उपलब्धता यावर लक्ष केंद्रित करून शिक्षणाच्या गुणवत्तेत सुधारणा करणे आवश्यक आहे.

4) शैक्षणिक प्रणालीच्या सुधारणेसाठी :

NEP 2020 शैक्षणिक प्रणालीतील कमतरता दूर करण्यासाठी आणि ती अधिक प्रभावी बनवण्यासाठी आवश्यक आहे.

©Copyright 2024 *ADRJ*. All Rights Reserved

Akshardhara Research Journal
Single Blind Peer-Reviewed & Refereed International Research Journal
E ISSN -3048-8095 / December 2024 / Special Issue 1 Volume III

5) विद्यार्थ्यांच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी :

नवीन शैक्षणिक धोरण विद्यार्थ्यांच्या विविध गरजा पूर्ण करण्यासाठी आणि त्यांचे संपूर्ण व्यक्तिमत्व विकास करण्यासाठी आवश्यक आहे.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाचे महत्व :

1) समावेशक शिक्षण प्रणाली :

NEP ने सर्व सामाजिक गटांमध्ये समावेशक शिक्षण प्रणाली निर्माण करण्यासाठी महत्वपूर्ण उपाययोजना सुचवलेल्या आहेत. यामुळे प्रत्येक विद्यार्थ्याला त्यांच्या आवश्यकतेनुसार शिक्षण मिळवता येईल.

2) आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर :

शिक्षणात आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करून शिक्षण प्रक्रियेला अधिक आकर्षक आणि प्रभावी बनवणे हे NEP चे एक मुख्य उद्दिष्ट आहे. यामुळे विद्यार्थ्यांना तंत्रज्ञानाची माहिती मिळविता येईल आणि त्यांच्या भविष्यातील करियरसाठी ते उपयोगी ठरेल.

3) रोजगाराच्या संधी :

NEP च्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना कौशल्याधरित शिक्षण मिळवून त्यांना रोजगारांच्या संधी उपलब्ध करून देणे, हे आधुनिक भारताच्या विकासासाठी आवश्यक आहे.

4) व्यावसायिक आणि नैतिक मूल्ये :

शिक्षणाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना व्यावसायिक आणि नैतिक मूल्ये समजून घेण्यास मदत करणे, त्यामुळे समाजाच्या प्रगतीसाठी त्यांचा सहभाग वाढवता येईल.

5) आंतरराष्ट्रीयीकरण :

परदेशी विद्यापीठांसोबत भागीदारी प्रस्थापित करून आंतरराष्ट्रीय विद्यार्थ्यांना आकर्षिक करून व विद्यार्थी आणि प्राध्यापकांची देवाणघेवाण सुलभ करून NEP 2020 आंतरराष्ट्रीयीकरण पुढे नेण्याचा प्रयत्न करते. राज्यांमधील शैक्षणिक देवाणघेवाणीला प्रोत्साहन देण्यासाठी रणनीती नॅशनल एज्यकेशन एक्सचेंज प्रोग्राम (NEEP) तयार करण्याचे आवाहन करते.

6) संशोधन आणि नवोपक्रम :

NEP 2020 विद्यापीठांना संशोधनाला प्राधान्य देण्यासाठी आणि भारताला जागतिक स्तरावर नाविन्य आणि संशोधनाचे केंद्र बनवण्याच्या उद्देशाने विज्ञान आणि तंत्रज्ञानातील गुंतवणूक वाढविण्यास प्रोत्साहीत करते. IIM आणि IIT प्रमाणेच जागतिकीकृत शैक्षणिक मानकांसाह बहुविद्याशाखीय शिक्षण आणि संशोधन विद्यापीठे स्थापन करण्याच्या दिशेनेही सरकार पावले उचलत आहे. संशोधन आणि विकास उपक्रमांना चालना देण्यासाठी राष्ट्रीय संशोधन प्रतिष्ठान देखील तयार करण्यात येणार आहे.

7) अभ्यासक्रम लवचिकता :

NEP 2020 एक लवचिक अभ्यासक्रमाची शिफारस करतो जो विद्यार्थ्यांना त्यांच्या वैयक्तिक आवडी आणि करिअरची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी विविध अभ्यासक्रम आणि विषयांमधून निवडू देतो.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 द्वारे भारतीय उच्च शिक्षण प्रणाली आता बदलली जात आहे. हे धोरण आंतरविद्याशाखीय अभ्यासाला प्रोत्साहन देण्यावर, नवीन विषयाची ऑफर देण्यावर आणि विद्यार्थ्यांना नवीन संधी आणि लवचिक अभ्यासक्रम पर्यायांमध्ये प्रवेश देण्यावर जोरदार भर देते. ते उच्च शिक्षण क्षेत्राचे एकूण नोंदणी प्रमाण (GER) वाढवण्याची, विविध प्रवेश आणि निर्गमन बिंदू ऑफर करण्याची आणि विद्यार्थ्यांना त्यांच्या आवडी आणि क्षमतांना अनुकूल असलेले वर्ग निवडू देण्याची आकांशा ठेवते.

निष्कर्ष :

NEP 2020 हे धोरण विद्यार्थ्यांना सर्वांगीण विकासासाठी एक नवीन दिशा देईल, आणि भारतीय शिक्षण प्रणालीला जागतिक मानकांशी सुसंगत बनवण्याचा प्रयत्न करते. NEP 2020 च्या यशस्वी अमंलबजावणीसाठी सर्व

Akshardhara Research Journal
Single Blind Peer-Reviewed & Refereed International Research Journal
E ISSN -3048-8095 / December 2024 / Special Issue 1 Volume III

भागधारक – सरकारी संस्था, शैक्षणिक संस्था, शिक्षक आणि समुदाय यांच्याकडून एकत्रित प्रयत्न करणे आवश्यक आहे. NEP हे शैक्षणिक क्षेत्रात मूलभूत सुधारणा करण्यासाठी आणि भारतीय शिक्षण प्रणालीचे पुनरूज्जीवन करण्यासाठी एक महतवपूर्ण पाऊल आहे. NEP एक व्यापक आणि विचारसरणीने भरलेले धोरण आहे, ज्याचे उद्दिष्ट भारतीय शिक्षण प्रणालीला जागतिक स्तरावर स्पर्धात्मक बनवणे आहे. NEP मुळे सर्व विद्यार्थ्यांना एक समान संधी मिळवता येईल याची अमंलबजावणी योग्यरितीने केली गेली तर भारताच्या भविष्याचे शिक्षण क्षेत्र उज्जल होईल. या धोरणाने शिक्षणाच्या गुणवत्ता, समावेशकता आणि सुसंगतेत सुधारणा आणण्याचे उद्दिष्ट ठेवले आहे यामुळे शिक्षण क्षेत्रात एक सशक्त आणि सुसंगत प्रणाली तयार होईल जी विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण, विकासाला प्रोत्साहन देईल. NEP ची अमंलबजावणी यशस्वी ठरल्यास ती भारतीय शिक्षण क्षेत्रात एक सकारात्मक क्रांती घडवेल.

संदर्भ ग्रंथ :

Wibiliography :

1) https://www.iitms.co.in
2) https://www.bbc.com
3) https://pib.gov.in
4) https://www.topper.com